

STERVEN IS KLOTE

Martine Wolfaert

Sterven is klote maar jullie koffie is lekker

Dagelijks leven in een hospice voor palliatieve zorgen

© 2013 – Martine Wolfaert & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Foto voorplat: Jimmy Kets
Omslagontwerp: Mario Debaene
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen
Foto auteur © Katrijn Van Giel

NUR 740
ISBN 978 94 6001 188 7
D/2013/11.767/179

e-boek
ISBN 978 94 6001 189 4

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Mijn vader had een uur lang zitten zwijgen bij mijn bed.
Toen hij zijn hoed had opgezet
zei ik, nou, dit gesprek
is makkelijk te resumeren.
Nee, zei hij, nee toch niet,
je moet het maar eens proberen.

Judith Herzberg

Inhoud

Ten geleide (Dr. Marc Cosyns)	9
Voorwoord	11
Inleiding	13
Lente	
<i>Stout</i>	19
1. Was ik maar degene die overbleef: Maria De Winter	25
<i>Mocassins</i>	43
2. Wijn in plaats van pillen: Marc Smet	46
<i>Smaakt het niet?</i>	69
3. Als ik ga liggen, is het gedaan: Albert Claus	72
<i>Het Grote Gesprek</i>	90
4. Ik wil erbij zijn als ik sterf: Anette de Grootte	94
<i>Weg!</i>	111
5. Het barst hier van leven: Imke	112
Zomer	
<i>Verdomd slechte timing</i>	121
1. Ga maar blijf: Luc Mertens	124
<i>It's my life</i>	154
2. Mij maakt ge geen blazen wijs: Clara Verbist	157
<i>Een moeder vergeet dat nooit</i>	164
3. Niet de stilte, maar het zwijgen:	
Ria Koolen	166
<i>Niet eens een leugen</i>	185
4. Pas op voor mijn bril: Michel De Mol	186
<i>Stervensbegeleiding</i>	199
5. Des chènes qu'on abat: Bob Pieters	201
<i>Favorieten</i>	214
6. Amateur: Imke	216

Herfst

<i>Als een visgraat</i>	221
1. Geen agenda voor het nieuwe jaar: Carolus Peterman	229
<i>Sorry</i>	239
2. Ge moogt blijven zolang ge achteruit gaat:	
Clara Verbist	240
<i>Think!</i>	248
3. De zandloper staat klaar: Patrick Verlinden	250
<i>Appelboom</i>	261
4. Sterven is klote, maar jullie koffie is lekker:	
Tim Verwimp	262
<i>De juiste afstand</i>	273
5. Onvindbaar voor de dood: Imke	275

Winter

<i>Op de wachtlijst</i>	281
1. Als je aan de grond zit, ben je op weg naar boven:	
Suzy Willemsen	287
<i>Keramiek</i>	303
2. Scindere: Dominic Carlos	306
<i>Voor haar eigen bestwil</i>	311
3. Geneestoverkunst: Simonne Dierckx	316
<i>No problem</i>	333
4. Ik heb geen glazen bol vandoen: Clara Verbist	337
<i>Proper, opgewekt en fris</i>	345
5. Als spinrag: fijn, sterk en elastisch: Imke	347
Nawoord	351

Ten geleide

Sterven is klote... het klinkt als schuttingtaal van mijn jongste zoon. Hij is de achttien gepasseerd en zoekt zich een weg in de jungle van het leven. Tim Verwimp daarentegen moet zich een weg zoeken in het sterven. Hij heeft terminale botkanker. Zeg tegen zo'n kerel maar eens dat sterven tot het leven behoort. Het enige doelpunt dat hij nog kan scoren is de kanarievogel de kamer laten in vliegen.

Bij ieder verhaal dat Martine Wolfaert schrijft zal iemand zich herkennen in een eigen herinnering, een eigen nu, waarin men geconfronteerd wordt met sterven en hoe men dat begeleidt... met de troost van een bakje koffie?

Tims moeder heeft er veel boeken over gelezen, over stervensbegeleiding. Maar hoe je dat dan doet met je eigen zoon, samen met een vader die zijn zoon alleen maar gouden doelpunten wil zien maken?

Alle mensen waar de schrijfster ons over verhaalt kunnen jouw zoon of dochter, broer of zus, (groot)vader of (groot)moeder, oom of tante, vriend of vriendin zijn. Ze heten Sam, Liesje, Karen, Simonne, Greet, Guy, Gerard, Louis, Freddy, Rudy, Pauline, Peter, Rik, Astrid, Tuur, Louisette, Josephine, Freddy,... Hun namen verraden de periode waarin ze geboren werden, niet waarin ze moeten sterven. En Basil, wanneer zou hij geboren zijn? Het is de naam van de hond die begeleidt op zijn manier en het overneemt als de medemens het onmogelijk

kan of maakt. Want als verpleegster is Martine te nauw betrokken om ons niet te laten zien dat ‘mensen hun afdrukken nalaten op elkaar, op de dingen rondom hen’. Dat ze leven, vallen en opstaan. Of blijven liggen.

Toen de uitgever mij vroeg een voorwoord te schrijven, bleek het een ‘ten geleide’ te zijn. Martine had zelf het voorwoord geschreven met de prachtige afsluiter: ‘Omdat, met de dood in de deuropening, vijf minuten niets zijn. En tegelijk een eeuwigheid.’

Wat kan ik dan nog schrijven? Dat ik graag een kop koffie maak, of haal of meedrink bij ieder verhaal.

En tijd neem om te reflecteren over wat zij zo indringend, empathisch, mooi beschrijft. En blij ben een jaar te hebben mogen meelesen – als stagiair zoals Imke, de verpleegster die door haar wordt opgeleid. Imke die ons iedere dag verwonderend meeneemt in de alledaagse realiteit en ons laat proeven van een laatste kruimel cake.

Omwille van de privacy zijn alle namen gefantaseerd en werden verschillende levensverhalen soms in één personage samengebracht, schrijft Martine in haar inleiding. Ook dat tekent haar betrokkenheid. Eén naam en familienaam is echt en dat is de hare. Martine Wolfaert. Authentiek mogen we deel hebben aan haar meningen en visies over hoe men palliatieve zorg in een hospice beleeft in de lente, de zomer, de herfst, de winter of over de seizoenen heen. Zelfs al ben je het als lezer misschien niet altijd eens, net als ik – je zal altijd het gevoel hebben dat je erover kan praten, samen, met een kopje koffie waarvan je weet dat het lekker is.

Marc Cosyns, 28 januari 2013

Voorwoord

Als ik over mijn werk vertel, krijg ik vaak een lawine aan vragen.

Of ik dan niet bang ben voor de dood?

Natuurlijk, wie niet? Als de dood zich toont, zijn we allemaal even klein.

Of palliatieve zorg niet een poging is om het pijnlijke en akelige aspect van de dood te verdoezelen?

Nee, we maskeren het lijden niet omdat we het niet willen zien of horen, we willen het draaglijker maken.

Of het dan niet vreselijk triest is allemaal?

Ja en nee. De fijnste humor beleef je vaak aan het sterfbed en haal je uit de verhalen van nabestaanden.

Hoe ik het in godsnaam volhoud?

Het zijn de mensen die me blijven verrassen: ze hebben, nee, ze *zijn* hun verhaal: naakt en puur, vooral als het einde nadert. Het schrijven over die mensen is voor mij een manier om het vol te houden. Schrijven lucht mijn hart en verlicht mijn maag. Taal troost, het is een schat die niemand je kan afnemen. Dankzij gedichten hebben mensen concentratiekampen overleefd.

Misschien vertelt wat je schrijft vaak meer over jezelf dan je denkt of wilt... En verpak je je eigen angsten, verlangens en verdriet in de beelden en verhalen van andere mensen.

Maar waarom juist palliatieve zorg, is stevast de laatste vraag.

Ik zoek er woorden voor, terwijl die er niet zijn. Zoals Rutger Kopland schrijft: ‘Zoiets als licht – willen uitleggen wat licht is.’ Onmogelijk.

Omdat, als er niets meer te doen valt, er nog zoveel gedaan kan worden.

Omdat, met de dood in de deuropening, vijf minuten niets zijn. En tegelijk een eeuwigheid.

Klinkt als mijn naam

Tine

Wat op één dag gebeurt, kan de loop van een heel leven veranderen.

Ik heb het meegemaakt, op een doordeweekse dag, nu zo'n vijftien jaar geleden.

Maandagochtend zes uur. We zitten met vijf verpleegkundigen in het bureau om de komende werkdag te plannen.

Een plotse schreeuw snijdt een scheur in de stilte van de donkere ziekenhuisgang. Een oude man struikelt naar binnen. 'Mijn vrouw is dood, het kan niet, het is onmogelijk!'

Zopas hield hij haar hand nog vast, maar toen hij een minuut later van de wc terug kwam, lag ze dood in bed. Luid jammerend klopt hij op onze schouders.

'Hoe kan dat nu? Hoe moet het nu?'

Ik hoor de onderdrukte snik van de collega die naast me zit, zie hoe ze zich weg haast uit het bureau. Dan pas merk ik het: iedereen heeft zich uit de voeten gemaakt. Ik ben hier nog alleen, samen met de oude man.

's Avonds lees ik een vacature in de krant. 'Coda', een organisatie voor palliatieve zorgen aan terminale kankerpatiënten, zoekt een verpleegkundige.

'Jij bent geknipt voor die job. Geknipt? Geboren!' De reacties van vrienden en kennissen moedigen me aan.

Er hangt een dikke mist als ik met de auto naar Wuustwezel in de Noorderkempen rijd.

Het grijs van de stad trekt zich terug, het groen overwint.

De gerestaureerde hoeve staat in een oude kloostertuin, verscholen tussen rododendrons en omgeven door weiden en eikenbossen. Het landschap rondom ligt er al eeuwen onaan-geroerd bij.

Ik ga naar binnen, voel me onmiddellijk opgenomen in een wereld van stilte en rust.

Ik hoor dat hier op drie manieren palliatieve zorg wordt gegeven. Er is de mogelijkheid tot palliatieve thuisbegeleiding, tot opname in een ‘dagcentrum’ en tenslotte is er het ‘hospice’: een verpleeghuis waar plaats is voor acht mensen. Verpleegkundigen en vrijwilligers werken samen in een huiselijke sfeer. De zorg wordt aangepast aan elke individuele gast en familie.

Ik krijg een rondleiding in het hospice. Overal zie ik bloemen. Het ruikt niet naar een ziekenhuis, witte verpleegjassen zijn er niet te zien. De kamers zijn gezellig ingericht met houten meubels en met op ieder bed een patchworkdeken.

Een verpleger loopt in de gang met zes glazen champagne in zijn handen. ‘Tja,’ zegt hij tegen mijn verbaasde gezicht, ‘dit is palliatieve zorg.’ Champagne gutst over zijn T-shirt. Hij kijkt naar de natte vlek. ‘Verder hoeft je het niet te zoeken.’

De glazen deur naar het terras staat wijd open. Ik kijk naar de acrobatische capriolen van twee kieviten. Ze kwetteren. Hun roep klinkt als mijn naam.

Vijftien jaar verder. Ik weet nu dat die verpleger gelijk heeft. In palliatieve zorg gaat het zelden over hoogdravende dingen. Het gaat over het allerzachtste kussen. Over één gekookte aardappel

als je geen puree meer kunt zien. Het gaat over stilte. Over een zoon die na jaren een zoen aan zijn moeder geeft.

Zoals ik al zei: er gebeuren zelden spectaculaire dingen. Wat je hier ziet, is wat je overal ziet: dat mensen hun afdrücken nalaten op elkaar, op de dingen rondom hen. Dat ze leven, vallen en opstaan. Of blijven liggen.

Coda ligt op een inslag, op een paar stappen van het drukke verkeer. Vlakbij het werfelende, zoefende leven. Mensen komen er terecht op het moment dat ze opzij gezet worden uit datzelfde werfelende, zoefende leven. Ze leven er het laatste stuk van hun verhaal.

Dit boek gaat over hen. Over gewone mensen die ik tussen de regels schrijf, mensen zoals u en ik.

Dit boek vertelt met columns en korte verhalen dagelijkse ervaringen van mezelf en van andere medewerkers. Om u als lezer een zo duidelijk mogelijk beeld te geven van het dagelijkse reilen en zeilen in Coda, neem ik u samen met een nieuwe collega een jaar lang mee op sleeptouw.

Aan de hand van die rondleiding leest u de verhalen van dit huis en zijn bewoners. Geen mens is gelijk, en zo is ook ieder sterfproces individueel. Daarom vindt u hier geen methodieken, geen stellingen.

Omwille van de privacy zijn alle namen verzonden en werden verschillende levensverhalen soms in één personage samengebracht.

Lente

Stout

Toen mijn kleine zus werd geboren, zorgde mijn oma voor me, met roodbehuilde ogen en een handtas volgestopt met chocola. Dat weet ik nog goed, want voorheen kreeg ik nooit chocola.

'Ik wil geen zus,' zei ik, toen ik de nieuwe baby na een maand te zien kreeg. Met haar dikke buik en haar stokkenbeentjes leek ze op een diepvrieskip.

'Ze huilt bijna nooit,' zei mijn moeder aan de tantes die rond het bedje stonden.

'Dat was met Jonas wel anders. Hij kon hele dagen huilen!'

Ik stak mijn tong uit naar de snertkip die niet huilen wilde. 'Ik haat baby's,' riep ik, toen Silke voor het eerst haar lipjes vertrok in een scheve grijns.

'Ik wil geen meisje,' pruilde ik, de eerste keer dat de peuter mijn vinger greep.

'Meisjes zijn stom en flauw.' Ik kneep haar hand, ze begon zacht te huilen, met korte stootjes.

Ik zag wel dat Silke geen watje was. Als ze viel, gaf ze geen kik, terwijl ik bij het minste schrammetje begon te brullen. Ik zag wel dat ze lief was. Ze knuffelde alle mensen, of ze hen nu kende of niet. In haar ogen, amper een spleet, danste altijd een glimp van plezier.

Silke mocht zich niet vermoeien. Ze had een aangeboren hartziekte, dat kwam wel vaker voor vanwege de afwijking die ze had. Silke sloeg de hele dag naar ingebeelde vliegen. Ze maakte mijn speelgoed kapot en beet vaak in mijn arm of been. Als ik huilde, kwam ze bovenop me liggen en streelde en kustte me.

Toen ze zes was, ging ze naar een aangepaste school. Samen met moeder wachtte ze buiten op haar bus. Mama kamde nog eens Silkes stugge haar, dat alle kanten oppiekte, ging opnieuw met een zakdoek

over de kwijldraad op haar kin. Terwijl ik mijn boekentas op mijn fiets riemde, stapte Silke op de bus.

'Dag Jonas, dag, dag, dag!'

's Avonds werd ze thuis afgezet.

'Mama?' was het eerste wat ze riep. Daarna galmde haar schaterlach in de gang. Trots toonde ze wat ze op school had geleerd. Ze kon haar naam schrijven, ijverig en geconcentreerd, het puntje van haar tong uit haar mond. Ze leerde tellen. De verrukking spatte uit de kleine ogen.

Ze hield van het licht. Overal in huis zocht ze de lichtste plekje op. Als het mooi weer was, liep ze naar buiten. Plukte madeliefjes en margrietten. Het meest hield ze van paardenbloemen. Als die uitgebloeid waren, klemde ze de stengels van de pluisbollen in haar vuist, blies uit alle macht, haar ogen stijf dichtgeknepen. 'Wensen, wensen.' Het lukte haar nooit om in één keer alle pluisjes weg te blazen, er bleven altijd wel een paar wensparachutjes achter. Ze snoepte graag, ik liet haar hele voorraden lekkers voor ons jatten en bewaarde alles in een doos onder mijn bed.

'Het is ons geheim,' zei ik haar, 'ons Voor Altijd Geheim.' Ze schaterde, huiverend van het verboden genot. Ze zei nooit veel, humde vaak in zichzelf.

Ze was acht toen ze voor een operatie naar het ziekenhuis moest. 's Avonds hoorde ik het tuinhekje niet opengaan. Er klonk geen schaterlach in de gang. Niemand vloog rond mijn nek. Op school vroeg de meester me wat er scheelde, of ik ziek was. Ik vertelde het hem.

'Het spastje is ziek!' riep de jongen die naast me zat. 's Avonds schopte ik hem van zijn fiets.

Na veertien dagen mocht ik mee naar het ziekenhuis. Mijn zus lag wit in het witte bed, haar roze, dun geworden konijn in haar vuist gekneld.

'Je mag vlugvlug weer naar huis,' fluisterde ik, 'zeven keer vlug.' Ik gaf haar tikjes op haar wangen: zeven keer, dat bracht geluk.

Ze kwam terug naar huis met een berg medicijnen en een groot litteken op haar borst.

Ze lag op de bank, speelde met haar roze konijn. Op de grond lag de nieuwe, hagelwitte knuffel die ze van oma had gekregen.

'Had je pijn in het ziekenhuis, zus, moest je huilen?'

'Erg pijn, nie huilen.'

Ze humde verder tegen het roze konijn: 'Overgegeefd. Een snee, een spuitje.'

Silke vond het geweldig toen ik verpleegkunde ging studeren.

'De zieken geneest!' straalde ze. Ik ging op kamers wonen, maar op vrijdagmiddag kwam ik thuis.

Met haar 1m40 en 80 kg bewoog Silke zich altijd traag en bedachtzaam. Maar op vrijdagavond haastten de dikke voetjes zich over onze oprijlaan, en viel ze me schaterend rond de nek. In vijf minuten tijd hoorde ik soms evenveel lachen als in de voorbije week.

Het meest opvallende aan mensen met het syndroom van Down, leerde ik in de les genetica, waren hun specifieke ogen en neus, hun kleine, mollige handen met de vreemde handlijnen en de korte, stompe vingers. Hun huid was droog en schilferend. Meisjes menstrueerden vaak al vanaf hun negende.

Het hele rijtje klopte, maar het had niets met Silke te maken.

Een bus bracht haar nu elke dag naar een beschutte werkplaats. Ik werkte ondertussen op een afdeling voor intensieve zorgen.

Silke was vaak ziek. Op een nacht had ze hoge koorts. Ik overlegde met de huisdokter en gaf haar een inspuiting.

'Stout!' riep ze. 'Jonas stout!' Ze probeerde in mijn been te bijten.

'Het is voorbij, zusje, ik ben weer lieflijk, zeven keer lief!' Ze kustte me, wreef met een voorzichtige vinger over mijn been.

'Jij mag ons bruidsisje zijn,' beloofde ik haar op een dag. 'Je krijgt een bruidsisjesjurk. Welke kleur wil je het liefst? Blauw?'

'Nie blauw, roze, roze, roze. Mama ook roze.'

Ze kreeg een zalmkleurige jurk met pofmouwen. Het werd de mooiste dag van haar leven. Ze gaf ons de ringen aan, haar tong hing van inspanning uit haar mond. Ze hielp me om ballonnen op

te blazen voor de kinderen. Ze gierde het uit als er een op knappen stond. 'Stop,' riep ze, 'stop lucht! Ontploft!'

Twee jaar later hield ze onze pasgeboren baby in de armen. Opeens ontblootte ze haar zware borsten, de baby sabbelde eraan. Silke keek naar me, een diepe rimpel boven haar neus.

'Een Voor-Altijd-Geheim.'

'Ja?'

'Geen baby's voor Silke.'

Ik pakte haar in mijn armen. De denkrimpel verdween.

Op haar twintigste lag ze wekenlang op intensieve zorgen, in leven gehouden door apparaten en slangetjes. Mijn ouders durfden haar niet aan te raken. Toen ze tenslotte terug zelfstandig begon te ademen, verhuisde ze naar een speciale verzorgingsinstelling in de stad. Ze werd op een streng dieet gezet.

'Silke eten hebben?' Ze zocht voortdurend naar iets lekkers in moeders handtas en in mijn jaszak.

Er bleven steeds minder stukjes Silke over. De uitdrukking verdween uit haar gezicht. Ze verloor haar lach, haar Silke-lach.

Onze ouders stierven kort na elkaar. 'Zorg dat ze geen sukkelaar wordt,' waren de laatste woorden van mijn moeder.

Ieder weekend bleef ik mijn zus bezoeken in het verzorgingstehuis. Ze lag er hele dagen te woelen, trok lakens en dekens over haar hoofd, pulkte haar luier open. Het ooit roze konijn hield ze in haar vuist geklemd.

Vaak ijde ze. 'Mama?'

'Nee, ik ben het, Jonas, je broer.'

'Jonas.' En even later: 'Mama?'

In onze kelder vond ik nog een paar potjes jam die mijn moeder had gemaakt.

'Lekker,' zei ik en stak Silke een volle theelepels toe. 'Doe je mond open, zus, hij is van mama!' Ze griste het potje uit mijn handen en smiet het kapot op de grond.

Op een dag gaf ik een kus op haar arm.

'Dag, dag, dag, zeven keer dag.' Ze lachte, vreemd en huiiveringwekkend, als het hinniken van een paard. Een geluid dat geleidelijk overging in een klaaglijk geschrei.

'Silke nie alleen laten.'

Ik drukte mijn gezicht tegen haar roze hoofdhuid. 'Geen denken aan,' zei ik.

Een week voor haar dertigste verjaardag werd ze opnieuw in allerijl naar het ziekenhuis gebracht. Ze lag weer aan een beademingstoestel. Haar ogen waren open. Ik zocht het leven erin, ik vond niets. Soms geurde ze.

'Reflexen,' zei de verpleger, 'niks om je aan vast te klampen.'

Ik keek naar de vreemde vrouw in het witte ziekenhuisbed. Haar haar hing verward om haar hoofd, haar mond stond open, een straaltje speeksel liep op het kussen.

Tijdens mijn studies had ik over palliatieve zorgen gehoord. Ik sprak erover met de dokter. 'Dat is hier niet aan de orde,' meende hij. Zijn woorden ploften als een stomp in mijn maag.

'Het is genoeg geweest. Ik werk ook op intensieve zorgen. Maar er zijn grenzen. Leven heeft alleen zin als het iets met leven te maken heeft. Jullie moeten niet verlengen wat er niet meer is.'

De dokter zei dat ik me vergiste. Dat Silke wel degelijk leefde, en dat het nooit bij hem of zijn collega's zou opkomen om mijn zus op te geven, te meer omdat ze zoveel moeite hadden gedaan om haar te redden.

'Dit noem ik geen leven, dokter.'

'De vitale organen werken, meneer. Als ze ooit weer beter wordt, kan ze zelfs terug naar een verzorgingstehuis, een ander wellicht, aangepast aan de behoeften van de patiënt.'

Bijna elke dag nam ik de lift naar de tweede verdieping. Als de liftdeuren open gleden, hoorde ik het beademingsapparaat: Silkes kamerdeur stond op een kier. Op een keer kwam een Afrikaanse werkster in een groene schort en met een emmer wit sop naar me toe.

Ze leunde op haar poetsmop: 'So'n sukkelaar!' Met grote, donkere ogen knikte ze naar Silkes kamer.

Het is lente, een late middag. Ik doe de deur van haar kamer achter me dicht, de hitte valt klam op me neer. Zoals altijd ligt Silke naar het licht gekeerd, naar de lichte lentedag: haar lichaam, haar hoofd, haar armen en handen naar het raam.

Lucht wordt gepompt. In en uit. In en uit.

Iets is groot als een ballon. Iets wacht tot het knapt. Er mag geen lucht meer bij.

Ik maak het beademingsapparaat en het ziekenhuishemd los, pak de roze bruidsmisjesjurk uit mijn tas en drapeer hem over haar heen.

'Zou je graag bij mama zijn?' fluister ik. 'Kom maar bij mij, we gaan naar haar toe.'

Ze hangt zwaar in mijn armen. Ik streel haar hoofd, het grijzende haar is zijdezacht in haar nek. 'Nog heel even, dan komt mama,' fluister ik. 'Ze zal ook in het roze zijn. Dag, dag, dag lieve zus van mij. Ben ik stout? Nee, deze keer is het geen spuitje. Toe, zeg eens, vind je me nu weer stout?'

Ik sta op en kijk door het raam. Massa's gele paardenbloemen keren zich naar het licht. Sommigen zijn al veranderd in witte pluïsbollen. In wachtende wensparachutes.

1

Was ik maar degene die overbleef *Maria De Winter*

Tine

Hand in hand schuifelen ze door de gang van het hospice. Mevrouw weegt amper veertig kilogram, haar lippen zijn felrood, haar mantelpakje is roze met blinkende knopen. Meneer is een boom van een kerel in een donker pak met bijbehorende das. Hij heeft een grote, witte snor en glimlacht breed. Ik stel me aan hen voor en breng hen naar hun kamer.

'Jij hier!' roept de man die me voor het eerst ziet. 'Dat is lang geleden. Hoe is het met je?'

Ondanks de perfectie van haar make-up en het mooie mantelpakje ziet de vrouw er ontredderd uit. 'Ik was zo graag wat langer thuis gebleven,' zucht ze. Ze schudt de arm van haar man. 'Pak eens uit, Juul.'

'Natuurlijk, Marieke.' Hij legt de koffer op bed, doet hem open en geeft haar alles aan.

'Dit is de moeilijkste dag van mijn leven,' zegt Maria, starend naar het flesje aftershave in haar hand, 'maar ik moet de realiteit onder ogen zien.' Ze legt twee stapeltjes ondergoed in de kleerkast. 'Ik was zo graag nog wat langer blijven leven. Voor hem.' Haar onderlip trilt.

Als de koffer leeg is, gaat ze op bed liggen, bovenop de sprei.

'Slaapwel, Marieke.' Juul tuit zijn mond, kust haar voorhoofd en lippen, en gaat in de zetel naast het bed zitten. De handtas van zijn vrouw houdt hij tussen zijn benen geklemd,

zijn handen alert erbovenop. Een straaltje speeksel druipt van zijn kin.

‘Mooi weer, hé,’ knikt hij naar mij. Ik kijk naar de regen die tegen de ruiten striemt.

‘Kunnen we hier iets eten?’ Maria doet haar ogen open en glimlacht.

‘Mijn man heeft alweer honger.’ Juul knikt enthousiast, blij met het compliment.

Als Maria slaapt, doolt haar man de hele middag rond in de gang van het hospice. Hij groet iedereen met een brede, geruststellende lach: een vriendelijke dinosaurus, die ‘wees maar niet bang, ik eet alleen gras’ lijkt te zeggen.

‘Is hier een kantine? En koffie?’ vraagt hij aan vrijwilliger Stijn.

‘Natuurlijk, komt u maar mee.’ Juul eet drie pralines en drinkt koffie. Als zijn kopje leeg is, staat hij recht.

‘Waar is ons Marieke?’

‘Volg mij maar.’

‘Ha, kent gij haar ook?’ Hij stopt vlug twee pralines in zijn broekzak en loopt mee met Stijn. Keer op keer herhaalt zich dit tafereel.

De volgende ochtend word ik gealarmeerd door een gesmoord gejammer in hun kamer.

Juul is bovenop zijn vrouw gevallen. Ik probeer hem opzij te rollen. Tevergeefs, ik heb hulp nodig. In de verpleegpost zit alleen een jonge, mij onbekende vrouw.

‘Kom eens helpen, vlug!’ gebaar ik. Samen krijgen we hen recht. Een straaltje bloed loopt uit Maria’s mond. ‘Mijn been!’ jammert ze. We tillen haar in bed. Juul draait met een beteuterd gezicht aan zijn snor.

‘Maar meisje toch, maar meisje toch, wat is er toch?’

‘Bedankt voor je hulp,’ zeg ik tegen de vrouw als we terug in de verpleegpost zijn.

‘Ben je een nieuwe vrijwilligster?’

‘Ik ben Imke, je nieuwe collega.’

‘Ach ja, dat is waar ook, je begint hier vandaag, niet? Sorry voor die aparte manier van welkom heten,’ lach ik, ‘kom, we halen een kop koffie en dan leg ik een en ander uit.’

Theorie wil ik een nieuwe collega niet geven. Die is overvloedig op het internet en in boeken te vinden. Ik vind het beter dat Imke meteen de sfeer hier proeft, dat ze beleeft wat er gebeurt. Ze heeft alvast een goede start gemaakt.

‘Op dit moment zijn er maar zes gasten – we noemen ze liever niet ‘patiënten’. Dat gebeurt niet zo vaak: de acht eenpersoonskamers zijn bijna altijd bezet. Maar de vorige dagen zijn er enkele mensen kort na elkaar gestorven. Er zijn twee extra grote kamers waar een partner kan blijven slapen. Zoals meneer en mevrouw De Winter van daarnet bijvoorbeeld. Mevrouw is ziek, meneer is ook opgenomen omdat hij niet alleen thuis kan blijven.’

‘Hoe is het hospice er destijds gekomen?’

‘Terminaal zieke mensen zijn vaak niet meer op hun plaats in het ziekenhuis. Maar thuis blijven lukt ook lang niet altijd. De laatste jaren zijn er in zieken- en bejaardenhuizen gespecialiseerde afdelingen voor palliatieve zorgen. Vijftien jaar geleden was dat nog lang niet zo. Een paar pioniers ondervonden de dringende noodzaak aan opvang voor terminale zieken die niet in een ziekenhuis wilden sterven. Ze droomden van een kleinschalig vervangend huis, analoog aan het ‘hospice’ dat door dokter Cicely Saunders in 1967 in Londen was opgericht. Saunders ijverde er als eerste voor om de laatste dagen van een mensenleven zo aangenaam mogelijk te maken.

In 1994 werd Coda vzw opgericht, in ’95 werd gestart met de verbouwingen van een hoeve van het Franciscanessenklooster. Met beperkte middelen, met veel enthousiasme en heel veel